

POSTANOWIENIE

Dnia 20 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski

w sprawie z odwołania W. B.

od uchwały Krajowej Rady Sądownictwa Nr [...] z dnia 10 czerwca 2022 r.
w przedmiocie dalszego zajmowania stanowiska przez sędziego osiągnącego wiek
uprawniający do przejścia w stan spoczynku

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 20 kwietnia 2023 r.,

w przedmiocie wniosku sędziego Sądu Najwyższego Macieja Pacudy o wyłączenie
go od orzekania w sprawie I NB 4/22,

oddala wniosek.

UZASADNIENIE

Wnioskiem z 7 marca 2023 r. SSN Maciej Pacuda zwrócił się o wyłączenie,
na podstawie art. 51 k.p.c. w zw. z art. 49 § 1 k.p.c. o wyłączenie go
od rozpoznania wniosku dotyczącego zbadania niezawisłości i bezstronności
sędziego Sądu Najwyższego Marka Dobrowolskiego. W uzasadnieniu
wnioskodawca podniósł, że SSN Marek Dobrowolski „został powołany na urząd
sędziego Sądu Najwyższego postanowieniem Prezydenta RP wydanym na wniosek
Krajowej Rady sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy
z dnia 8 grudnia 2017 r., co w jego przekonaniu, jest okolicznością którą może
w oczywisty sposób wywołać uzasadnione wątpliwości, co do jego bezstronności
(por. uzasadnienie wyroków Trybunału Konstytucyjnego: z 13 grudnia 2005 r.,
SK 53/04, OTK-1 2005, nr 11, poz. 134 oraz z 24 czerwca 2008 r., P 8/07,
OTK-A 2008, nr 5, poz. 84).”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie art. 49 § 1 k.p.c. niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Zgodnie natomiast z art. 51 k.p.c. sędzia zawiadamia sąd o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia.

Instytucja wyłączenia sędziego zarówno z mocy prawa, jak i na wniosek strony jest istotną gwarancją procesową, która ma zapewnić rozpoznanie sprawy przez sąd w takim składzie orzekającym, którego sędziowie nie pozostają w relacjach osobistych ze stronami oraz nie mieli określonych wcześniej związków z rozpoznawaną sprawą. *Ratio legis* przepisów o wyłączeniu sędziego, we wszystkich procedurach sądowych sprowadza się do eliminowania przyczyn, które mogą skutkować wątpliwościami co do bezstronności i obiektywizmu sędziego w rozpoznaniu określonej sprawy, jaki może wywierać występowanie pewnej kategorii powiązań (osobistych, ekonomicznych, służbowych itp.) na orzekanie w postępowaniu sądowym (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 grudnia 2005 r., SK 53/04, OTK-A 2005, nr 11, poz. 134).

Niezawisłość sędziowska stanowi zasadę ustrojową, wyrażoną w art. 178 ust. 1 Konstytucji RP odnoszącą się do sposobu wykonywania funkcji sędziego (P. Wiliński, P. Karlik, [w:] M. Safjan, L. Bosek red., *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87-243*, Legalis 2016). Poglądy doktryny oraz orzecznictwa najczęściej koncentrują się na wymienieniu poszczególnych elementów składowych oddających istotę wskazanej zasady (A. Kania, *Wybrane problemy konstytucyjnej zasady niezawisłości sędziowskiej*, *Studia Prawa Publicznego* 2015, nr 3 (11), s. 78).

Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 24 czerwca 1998 r., K 3/98 (OTK 1998, nr 4, poz. 52), niezawisłość sędziowska obejmuje szereg elementów takich jak: 1) bezstronność w stosunku do uczestników postępowania, 2) niezależność wobec organów (instytucji) pozasądowych, 3) samodzielność sędziego wobec władz i innych organów sądowych, 4) niezależność od wpływu czynników społecznych i politycznych, zwłaszcza partii politycznych, 5) wewnętrzną

niezależność sędziego (zob. także: Z. Czeszejko-Sochacki, *Prawo do sądu w świetle Konstytucji RP*, Państwo i Prawo 1997, z. 11-12, s. 99-100; A. Murzynowski, A. Zieliński, *Ustrój wymiaru sprawiedliwości w przyszłej Konstytucji*, Państwo i Prawo 1992, z. 9, s. 5; M. Masternak-Kubiak, [w:] M. Haczkowska red., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 441).

W doktrynie zwraca się uwagę na konieczność odróżnienia subiektywnego i obiektywnego aspektu niezawisłości (zob. L. Garlicki, *Artykuł 178*, [w:] L. Garlicki, *Konstytucja*, t. 4, s. 9). Subiektywny aspekt niezawisłości dotyczy wewnętrznych przeżyć sędziego, który musi mieć bezwzględne poczucie wolności od jakichkolwiek nacisków. Z kolei aspekt obiektywny koncentruje się na zewnętrznym odbiorze niezawisłości (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 lipca 2004 r., SK 19/02), tj. sąd musi wykazywać zewnętrzne znamiona niezawisłości (zob. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 17 stycznia 1970 r., nr 2689/65, *Delcourt przeciwko Belgii*, A 53, § 27). Oznacza to, że sędzia musi być postrzegany jako osoba wolna od wszelkich prób wpływania na jej werdykt.

Zasada niezawisłości stanowi istotne zabezpieczenie dla fundamentalnych praw i wolności obywatelskich (por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2000 r., V CKN 175/00). Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego znajduje ona swoje odzwierciedlenie w prawie do rozpatrzenia sprawy przez niezależny i niezawisły sąd (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17 listopada 2009 r., SK 64/08). Niezawisłość sędziego stanowi zatem jeden z podstawowych warunków skorzystania przez jednostkę z przysługującego jej prawa do sądu statuowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Zgodnie z tym przepisem, każdy ma prawo do rozpatrzenia sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. W przepisie tym użyte zostało wprawdzie pojęcie „niezawisły sąd”, jak jednak zauważył Trybunał Konstytucyjny, choć art. 45 Konstytucji odnosi cechy niezawisłości do sądu, inne przepisy ustawy zasadniczej, a także orzecznictwo i doktryna wskazują na ich zastosowanie także do sędziów (zob. np. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 14 kwietnia 1999 r., K 8/99; z 24 października 2007 r., SK 7/06; z 17 listopada 2009 r., SK 64/08).

Również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazuje się, że wymóg niezawisłości sędziowskiej, stanowiącej integralny element sądenia, wchodzi w zakres istoty prawa do skutecznej ochrony sądowej oraz prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i in. przeciwko Sądowi Najwyższemu, pkt 120. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem TSUE wymóg niezawisłości ma dwa aspekty. Pierwszy aspekt, o charakterze zewnętrznym, wymaga, aby dany organ wypełniał swoje zadania w pełni autonomicznie, bez podległości w ramach hierarchii służbowej, bez podporządkowania komukolwiek, w sposób wolny od nakazów czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, pozostając w ten sposób pod ochroną przed ingerencją i naciskami z zewnątrz, które mogą zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia. Drugi aspekt, o charakterze wewnętrznym, łączy się z kolei z pojęciem bezstronności i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i ich odpowiednich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Aspekt ten wymaga przestrzegania obiektywizmu oraz braku wszelkiego interesu w rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem przepisu prawa (zob. wyroki: z 19 września 2006 r., C-506/04, pkt 51-52; z 25 lipca 2018 r., C-216/18, pkt 63 i 65; z 24 czerwca 2019 r., C-619/18, pkt 72 i 73; z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i in. przeciwko Sądowi Najwyższemu, pkt 121 i 122). Wobec powyższego, według orzecznictwa TSUE, element zewnętrzny koncentruje się na ochronie niezależności, a element wewnętrzny na ochronie bezstronności.

Podobnie Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazuje, że pojęcia niezawisłości i obiektywnej bezstronności są ze sobą ściśle powiązane, co z reguły prowadzi do ich wspólnego badania (zob. orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z 17 stycznia 1970 r., skarga nr 2689/65, *Delcourt przeciwko Belgii*, § 27; z 3 marca 2005 r., skarga nr 54723/00, *Brudnicka przeciwko Polsce*, pkt 40; z 6 listopada 2018 r., skargi nr: 55391/13, 57728/13, 74041/13 *Ramos Nunes de Carvalho e Sá przeciwko Portugalii*, § 150 i przytoczone tam orzecznictwo).

Na ścisłe powiązanie bezstronności z niezawisłością sędziowską wskazywał także Trybunał Konstytucyjny (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 24 czerwca 1998 r., K 3/98, OTK 1998, nr 4, poz. 52; z 27 stycznia 1999 r., K 1/98, OTK 1999, nr 1, poz. 3 oraz z 14 października 2015 r., k.p. 1/15). W wyroku z 24 czerwca 1998 r., K 3/98 Trybunał Konstytucyjny dobitnie stwierdził, że szczególnie drastyczną postacią sprzeniewierzenia się obowiązkom łączącym się z zasadą niezawisłości jest naruszenie obowiązku zachowania przez sędziego bezstronności. To sprzeniewierzenie się odniósł do naruszenia obowiązku bezstronności, polegającego na „uzależnieniu treści podejmowanych przez sędziego decyzji od wpływu podmiotu zewnętrznego” (...) oraz na podporządkowywaniu prawnym treści wydawanych orzeczeń swym poglądom politycznym czy preferencjom ideologicznym. Podkreślił, że niezawisłość sędziowska to nie tylko uprawnienie sędziego, ale także jego podstawowy obowiązek i wskazał na powagę zarzutu sprzeniewierzenia się obowiązkowi niezawisłości i bezstronności jako uchybieniu godności sędziego. Ponadto w wyroku z 27 stycznia 1999 r. Trybunał Konstytucyjny wskazał na to, w jaki sposób łączą się i przenikają wzajemnie niezawisłość i bezstronność: „(...) nie może być sędzią bezstronnym sędzia zawisły, a więc taki, który podlega, lub podlegać może naciskom innych osób, organizacji lub władz” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 stycznia 1999 r., K 1/98, OTK 1999, nr 1, poz. 3). Na marginesie dodać należy, że zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, OTK-A 2009, nr 1, poz. 3) zasada nieprzenoszalności sędziego służy nie tylko niezależności sędziego, ale jednocześnie jego niezawisłości i bezstronności.

Również doktryna potwierdza ścisłe powiązanie niezawisłości i bezstronności sędziego. W piśmiennictwie w szczególności podnosi się, że niezawisłość sędziowska stanowi podstawową przesłankę bezstronnego (obiektywnego) wymiaru sprawiedliwości (B. Bładowski, *Metodyka pracy sędziego cywilisty*, Zakamycze 1999, s. 15), instrument zapewnienia bezstronności (P. Grzegorczyk, K. Weitz, (w:) M. Safjan, L. Bosek red., *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, Legalis 2016) oraz pierwotną przyczynę braku bezstronności (K. Olszak, *Niezawisłość, niezależność i bezstronność*

w sądownictwie w świetle regulacji prawnych oraz orzecznictwa, Głos Prawa. Przegląd Prawniczy Allerhanda, 2019, t. 2, nr 2 (4), poz. 25, s. 338). Przyjmuje się, że niezawisłość jest pojęciem szerszym od bezstronności, którą można określić jako niezawisłość, ale tylko w odniesieniu do stron postępowania (A. Drozd, S. Kittner, *Zasada bezstronności w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] A. Gronkiewicz, E. Ziółkowska red., *Nowe instytucje procesowe w postępowaniu administracyjnym w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania administracyjnego z dnia 7 kwietnia 2017 r.*, Katowice 2017, s. 97). Niezawisłość oznacza bowiem bezstronność w stosunku do uczestników postępowania, niezależność wobec organów i instytucji pozasądowych, samodzielność sędziego wobec władz i innych organów sądowych, niezależność od wpływu czynników społecznych oraz wewnętrzną niezależność sędziego (Z. Czeszejko-Sochacki, *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* (ogólna charakterystyka), Państwo i Prawo 1997, nr 11-12, s. 86-105). Ponadto w sensie pozytywnym niezawisłość oznacza nakaz wydawania orzeczeń na podstawie kryteriów niezależnych od subiektywnych ocen sędziego, ale na podstawie prawa i zgodnie z wewnętrznym przekonaniem (J. Sobczak, *Niezawisłość sędziowska i niezależność sądów i trybunałów. Między oczekiwaniami administracji centralnej a partykularyzmem interesów sądowych z uwzględnieniem aspektu polityki informacyjnej* [w:] S. Patyra, M. Sadowski, K. Urbaniak red., *Konstytucja w państwie demokratycznym*, Poznań 2017, s. 336).

Sędzia, wydając wyrok, jest zasadniczo związany prawem, lecz sprawiedliwe rozstrzygnięcie sprawy wymagać może od niego niejednokrotnie odwołania się do głosu własnego sumienia, co determinuje – także w sposób zasadniczy – przymiot niezawisłości. Zasada niezawisłości sędziowskiej nie może oznaczać dowolności w stosowaniu wykładni prawa (B. Bładowski, *Metodyka pracy sędziego cywilisty*, Zakamycze 1999, s. 15-16), co wyraźnie odnosi się do zarzutu wnioskodawcy.

Instytucja wyłączenia sędziego z powodu istnienia okoliczności mogących wywołać wątpliwości co do jego niezawisłości ma charakter procesowej gwarancji jego bezstronności i obiektywizmu w konkretnym postępowaniu. W konsekwencji,

zasadność wniosku o wyłączenie sędziego zależy od okoliczności faktycznych mogących mieć wpływ na sposób prowadzenia postępowania przez sędziego.

W uzasadnieniu wniosku o wyłączenie SSN Maciej Pacuda podniósł wyłącznie orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego dotyczące oceny prawnej statusu sędziów powoływanych przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3). Powyższe nie dotyczy sędziego wnioskodawcy, stanowi jedynie wyraz jego poglądów prawnych. Wnioskodawca nie wykazał żadnych okoliczności faktycznych: osobistych, ekonomicznych, służbowych, które uzasadniałyby powzięcie wątpliwości, co do jego bezstronności lub niezawisłości.

Wobec powyższego przedmiotowy wniosek, jako niespełniający wymogów określonych w art. 49 § 1 k.p.c., należało oddalić, o czym Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji postanowienia.

[SOP]

[ał]